سرمقاله

سخن سردبیر

سعید علیخانی *

همکاران گرامی،

در آستانهٔ انتشار شمارهٔ تابستان، در لحظه‌ای ایستاده‌ایم که برای جامعهٔ ریاضی ایران شایسته یادآوری است. در پرتو توجهات کنگرهٔ بین‌المللی ریاضیات ۲۰۲۶، در میان چهار برندهٔ مدال فیلدز، بانگ هونگ به‌عنوان سومین زن در تاریخ این جایزه ایستاده است، و شایان اویس قَرَنی، دانشمند ایرانی‌تبار علوم رایانه، بالاترین نشان حوزه اطلاعات را از آنِ خود کرده است. بر نقشهٔ جهانِ ریاضیات، چهرهٔ ایرانی و حضور زنان همزمان به خط مقدم آمده‌اند.

مدال فیلدز از سال ۱۹۳۶ تاکنون، نزدیک به نود سال، تنها سه زن را در خود دیده است. نخستین، مریم میرزاخانی بود؛ در سال ۲۰۱۴، آن ریاضی‌دان برجستهٔ ایرانی به جهان نشان داد که زنان در بالاترین سطوح آفرینش ریاضی جای دارند. دومین، مارینا ویزوفسکا در ۲۰۲۲. و امسال، بانگ هونگ سومین زن است. سه زن، سه مدال، دوازده سال فاصله. آن شکافی که میرزاخانی زمانی گشود، اکنون به‌آرامی اما بازگشت‌ناپذیر سقف شیشه‌ای ریاضیات را می‌شکند. برای ما جامعهٔ ریاضی ایران، این مسیر حسی ویژه دارد — زیرا آن تاریخ از میان ما آغاز شد.

در همین حال، نام شایان اویس قَرَنی به‌گونه‌ای دیگر در تاریخ ثبت می‌شود. این دانشمند ایرانی‌تبار برای کارهای عمیق و بنیادین خود در «مسئله فروشنده دوره‌گرد»، و پیشرفت‌های نظری در «روش‌های مونت‌کارلوی زنجیرهٔ مارکوف»، نشان چرتکهٔ سال ۲۰۲۶ را دریافت کرده است. ریشه‌های دانشگاهی اویس قَرَنی به سنت المپیاد ریاضی ایران بازمی‌گردد — او خود برندهٔ مدال طلای المپیاد جهانی اطلاعات در سال ۲۰۰۴ بود، سپس در استنفورد دکترا گرفت و اکنون استاد دانشگاه واشینگتن است. کار او مرزهای نظریهٔ الگوریتم، هندسه و نظریهٔ احتمال را درمی‌نوردد؛ همان گونه‌ای از ریاضیات معاصر که در تلاقی رشته‌ها، آفرینشگری را می‌یابد.

نوشته‌های این شماره عمدتاً حول محور این برندگان شکل گرفته است. امیدواریم این خوانش‌ها تنها اطلاعات نباشند، بلکه داوری‌ای نیز منتقل کنند: آفرینش ریاضی مرکز جغرافیایی ندارد، اما هر بار که «حاشیه» می‌شکند، معنای «مرکز» را از نو تعریف می‌کند. سنت ریاضی ایران — از خوارزمی تا خیام، از میرزاخانی تا اویس قَرَنی — همواره بخشی جدایی‌ناپذیر از تاریخ ریاضیات جهان بوده است.

با این شماره، به همه کسانی که مرزها را می‌شکنند درود می‌فرستیم.

---

*سردبیر خبرنامه انجمن ریاضی ایران